

*"Vi ved jo fan'ne ikke, hvornår det [skybruddet] kommer igen. Jeg synes det er vigtigt, at vi får styr på nogle af de ting."
(Interview #6)*

"Jeg tænker også, at det er en fælles opgave at sikre os. Vi har en lang tradition for at etablere et fællesskab, når det drejer sig om vejrlige situationer. Fx Stormflodsfonden, der bygger diger. Omfanget af de her klimaekstremhændelser med stigende hyppighed – det er noget tilsvarende, vi skal kigge i retning af. Der er noget forebyggende, der skal finde sted." (Interview #7)

HOVEDRESULTATER FRA INTERVIEW

Notat

Gladsaxe Kommune

Grundejerforeningens klimatilpasningsplan

Hovedresultater fra interview

Indhold

1	Indledning	2
1.1	Klimatilpasning i tvungne fællesskaber kræver en særlig indsats	3
1.2	Ildsjæle med stærke kompetencer og gode netværk løfter projekterne	4
1.3	Tvivl om årsager og konsekvenser medfører efterspørgsel efter autoritativ viden	5
1.4	Aktivering af mange typer viden, men begrænset udnyttelse af data	6
1.5	Forbundne problematikker og komplicerede snitflader kræver dialog	7
1.6	De gode erfaringer	8

1 Indledning

NIRAS har gennemført semistrukturerede telefoninterview med otte bestyrelses- og arbejdsgruppemedlemmer fra i alt fire grundejerforeninger og vejlaug. Interviewene omhandler de erfaringer, som foreningerne har gjort sig i forbindelse med klimatilpasning med særligt fokus på at afdække behov, barrierer og gode erfaringer.

Overordnet udspringer de interviewede foreningers motivation for at klimatilpasse af to forskellige forhold:

- **En (mere eller mindre) brændende platform**, der kalder på handling. To af foreningerne har konkrete udfordringer med oversvømmede huse, indtrængende vand i kældre og overfladevand på fællesarealerne.
- **Merværdi og samfundsansvar**. To af foreningerne stod overfor tvungne vejrenoveringer på private fællesveje, som de så en mulighed for *også* kunne indbefatte klimatilpasning og begrønning.

For de to første foreningers vedkommende er klimatilpasning en *nødvendighed*, mens det for de to sidste er en *mulighed*, som de har valgt at realisere ud fra ønsket om at få grønnere veje og bidrage til at afhjælpe vandproblemer andre steder. Hvorvidt foreninger klimatilpasser af den ene eller anden grund, har selvsagt betydning for medlemmernes betalingsvillighed og prioritering af projektet. Men interviewene viser, at de fire foreningers erfaringer med klimatilpasning har en række fællestræk, der rækker ud over dette.

På de følgende sider beskrives hovedresultaterne fra de gennemførte interview med særligt fokus på de tværgående forhold, der har hæmmet og fremmet arbejdet med gode klimatilpasningsløsninger.

1.1 Klimatilpasning i tvungne fællesskaber kræver en særlig indsats

Fælles for projekterne er, at de har været længe undervejs, og at de er blevet drevet frem af enkeltpersoner eller arbejdsgrupper, der har følt sig kaldet til at påtage sig et særligt ansvar for at gøre noget for at afhjælpe aktuelle eller kommende udfordringer.

De organisatoriske og juridiske forhold, der kendetegner grundejerforeninger og vejlaug opstiller en særlig ramme for klimatilpasningsprojekter. Interviewene viser, at det kræver en vedholdende indsats at realisere klimatilpasningsprojekter i denne kontekst. Som oftest er grundejerforeninger og vejlaug tvungne fællesskaber, som grundejere i de pågældende områder er forpligtede til at være medlem af og betale til. Men foreningernes medlemmer er ikke blot bundet sammen af de formelle foreningsmæssige aspekter. De er også – og først og fremmest – hinandens naboer og har derfor stor interesse i undgå konflikter, der kan forstyrre de gode relationer og daglige interaktioner i nabolaget. Der er derfor meget på spil – både økonomisk og socialt – når der skal træffes beslutninger om klimatilpasning. Projekterne har ofte stor og meget konkret betydning for specifikke husstande og for foreningernes samlede økonomi og kontingentsats.

Interviewene viser tydeligt, at de udfordringer, som foreningerne oplever i relation til klimatilpasning, langt fra kun handler om vandtekniske forhold, men i lige så høj grad om de menneskelige forhold, der former beslutningsgangene i foreningerne. Det kræver en stor indsats at skabe en fælles forståelse af udfordringerne, og en klar erkendelse af, at det er et fælles ansvar – og ikke blot de berørte husejeres eget problem - at løse dem.

Samlet set peger det på, at der er behov for vejledning og inspiration til at skabe gode beslutningsprocesser omkring klimatilpasningsprojekter i foreningerne.

*“Det var utroligt, så bange folk var for de forandringer. [...] Jeg røg ikke personligt ind i de store konflikter. Men det gjorde nogen. Det blev **konfliktfyldt**. Men i virkeligheden handler det ikke om nedrivning, men om hvor meget man skal **betale til fællesskabet**” (Interview #8)*

*“Vi holdt 40-50 møder. Det har været et **stort arbejde**, og vi har også kastet håndklædet i ringen flere gange. **Det var nyt for alle**, både [forsyningen] og kommunen. Og spillereglerne blev lavet om undervejs.” (Interview #4)*

*“[Nogle] **ville ikke betale**, for det var ikke lige dér, hvor de boede [at problemet var]. En sagde, at hvis min badmintonklub satte kontingentet op, så kan jeg **melde mig ud**, det kan jeg ikke her” (Interview #6)*

*“Vi har skulle hente “ja” hos alle medlemmerne. Der er nogen, vi ikke har hørt fra. Og så er der det tavse mindretal, og så er der 10 medlemmer, der ikke ønsker det her. Det bruger vi kræfter på nu her. Det er at prøve at **kigge på modstanden**, og se hvad handler det om, kan vi gøre noget for at arbejde med den modstand? Prøve at forklare så godt som muligt.” (Interview #5)*

*“Der ikke var særligt stor interesse i grundejerforeningen til at arbejde videre med det. Det med **vandproblemer**, det er alle mulige **andres**. Vi var 3-4 huse der var kraftigt berørt, især ét. Det var os, der skulle drive det. Det var kun mig, der prøvede at gøre et stykke arbejde. Der var ikke stor interesse i bestyrelsen. Så det fasede ud.” (Interview #7)*

1.2 Ildsjæle med stærke kompetencer og gode netværk løfter projekterne

Som andre foreninger drives grundejerforeninger og vejlaug af enkeltmedlemmers frivillige engagement og er helt afhængige af denne indsats. Klimatilpasningsprojekterne har krævet en særlig indsats fra bestyrelse og/eller arbejdsgrupper. Projekterne er blevet påbegyndt eller båret igennem af dedikerede medlemmer, der føler et særligt ansvar for at tage hånd om udfordringerne, eller ildsjæle, der ser en særlig mulighed i projektet. I flere af foreningerne er medlemmer decideret stillet op til – eller har forladt – bestyrelsen som følge af projekterne.

For alle foreninger gælder det, at projekterne er blevet løftet af ressourcefyldte personer med kompetencer indenfor forskellige fagområder, herunder blandt andet økonomi, jura og planlægning, dog uden at have særlige fagkompetencer eller professionelle erfaringer i forhold til klimatilpasning.

Samtidigt er det kendetegnende, at mange af projektgrupperne har været særdeles gode til at aktivere netværk og få relevante kontakter til at kvalificere projekterne. Disse netværk har blandt andet indbefattet tekniske eksperter (ingeniører og hydraulikere), jurister, lokalpolitikere, mv. Dette har åbnet døre og givet adgang til 'gratis' sparring og rådgivning om udfordringernes årsag og mulige løsninger.

Foreningerne har blandede erfaringer med at få kommune og forsyning i tale. Alle er lykkedes med at etablere en god dialog, men for flere har det været en krævende proces at nå dertil.

Samlet set peger det på, at der er behov for vejledning og inspiration til at aktivere medlemmers kompetencer og netværk i forbindelse med klimatilpasningsprojekter.

"Jeg vil gerne gøre en forskel, for jeg følte, at nogle af de ting, jeg havde observeret, skete der ikke noget ved. Så må man komme ind i bestyrelsen, hvis man vil have tingene gjort på en tilfredsstillende måde." (Interview #1)

"Der havde jeg fat i ham ingeniøren fra [et firma], og han kom forbi og fik en flaske vin. Vi kendte hinanden. Så havde han den løsning [med]." (Interview #6)

"Jeg har været den, der kunne ringe til [forsyningsselskabet]. [Vi havde] forskellige kompetencer: én der var politisk aktiv, én der ringede til [borgmesteren], jeg kunne de tekniske ting og spørge ind til dem." (Interview #8)

"Jeg synes at man har en slags borgerpligt til at hjælpe til i de områder, man bor i" (Interview #2)

1.3 Tvivl om årsager og konsekvenser medfører efterspørgsel efter autoritativ viden

Foreningerne oplever udbredt forvirring og tvivl om de præcise årsager til deres vandudfordringer og om de mulige konsekvenser af forskellige løsningsscenarier. Flere oplever, at problemstillingerne er komplekse, og at der mangler autoritativ viden på området. Følelsen af at stå overfor en kompleks og truende udfordring hvis årsager og løsninger ikke er fuldt afklarede, er frustrerende. Genkommende overvejelser og bekymringer handler derfor om spørgsmål som:

Hvad bunder problemerne i? Hvilke konsekvenser vil det få, hvis vi ændrer vandets veje? Hvis noget går galt, er det så bestyrelsens ansvar?

Tvivlen næres af, at flere foreninger har oplevet, at de forskellige fagfolk, de har været i kontakt med, har foreslået forskellige løsninger og peger på forskellige årsager til problemerne. Hvorvidt vandindtrængning i kældre fx skyldes højstående grundvand, manglende afledning af eget regnvand pga. ødelagt dræn, overløb fra nabobebyggelser eller en kombination af disse forhold har selvsagt stor betydning for, hvilke løsninger, der skal investeres i. Men hvem skal man stole på, når fagfolk foreslår modstridende løsninger, og man ikke selv besidder de tekniske kompetencer til at vurdere sagen? Foreningerne efterspørger uvildig, faglig viden, der kan feje tvivlen af bordet.

Samlet set peger det på, at der er behov for vejledning i hvordan, man kan skabe et solidt beslutningsgrundlag for klimatilpasningsprojekter, herunder gode råd til hvilke fagfolk, der skal kontaktes og hvornår, de skal kontaktes.

"Det kan være uklart hvad det er for noget vand, der er tale om - er det kloak eller er det grunden? Der mange meninger om det. Så kan man pludselig have to grundvandsboringer, der er vidt forskellige." (Interview #3)

"Det er nyt område, der er mange selvbestaltede eksperter. Det er svært at blive klog på, hvad der er det rigtige. Der er forskellige trosretninger indenfor det her. [...] Man er mildest talt som lægmand på herrens mark [...] Jeg savner] en mere klar og entydig ekspertvejledning, et forum eller organ, hvor man kan søge uvildige råd og vejledning om at komme de her problemer til livs, så man kan gøre det på en mere bevidst og empirisk [måde]. Så det ikke bliver gut-feeling." (Interview #7)

"Vi har fået meget forskellige råd. Nogen siger man skal spule [drænrør] ofte, andre, at det kan ødelægge dem. Vi er endt på, at vi spuler ca. hvert 2. år [...] [NIRAS: Forskellige råd – hvordan finder i ud af hvad man gør?] Det er et godt spørgsmål. Vi har haft forskellige firmaer inde over, og også en ingeniør" (Interview #2)

"En ingeniør sagde, at vands veje er uransagelige. Vi talte om at lægge dræn udenom boligerne. Men det ville nok være spild af penge, fik vi at vide. For vandet kunne nok finde udenom alligevel og lave pres på husene. Eller hvis det kommer nedenfra, ville dræn måske ikke forhindre det. Hvis det er grundvand? [NIRAS: Er de afklaret med, hvad det er for noget vand?] Nej, det føler jeg ikke er afklaret." (Interview #2)

"Og så er der teknisk bekymring for hvad det betyder, vi får jo mere vand her. Vi holder det tilbage i nogle faskiner. Indtil nu har vi været godt kørende. Det kan være, vi forværrer vores egen situation – får vi så vand i kældrene? [...] Hvordan kan vi dokumenterer hvad anlægget gør? Skal vi lave målinger af grundvandspejl? Hvad kan vi gøre? " (Interview #5)

1.4 Aktivering af mange typer viden, men begrænset udnyttelse af data

Interviewene viser, at arbejdsgrupperne/bestyrelserne har aktiveret mange forskellige typer af viden i processen, men kun i begrænset omfang udnyttet offentligt tilgængelige kommunale data. Flere påpeger, at de tilgængelige data, fx for grundvandspejl, ikke er præcise eller detaljerede nok, til at danne grundlag for beslutninger om valg af løsninger.

Oftentimes er der gjort et stort arbejde med at finde, tyde og forstå de original tegninger vedrørende bebyggelsens fundering, dræn- og kloakledninger og forbindelser til omkringliggende bebyggelser.

For at afdække forstå problemerne er der brug for lokalt kendskab til områdets historik. Til det formål har gamle billeder af bebyggelsen og dialog med gamle beboere i nabogrundejerforeninger været nyttig. Nogle af foreningerne har bestilt jordbundsprøve og grundvandsmålinger, uden det dog nødvendigvis har bragt dem videre i processen. Flere foreninger har desuden fundet viden og inspiration fra diverse hjemmesider. Interviewpersonerne kan ikke huske alle sites, de har besøgt, men nævner følgende sites som relevante www.laridanmark.dk, www.dingeo.dk og www.haveselskabet.dk. De har primært brugt nettet til finde inspiration til konkrete løsninger. Flere fortæller desuden, at de er blevet hjulpet i processen ved at tage på inspirationsture til boligområder, der har gennemført klimatilpasningsløsninger, og ved at kontakte andre grundejerforeninger.

Samlet set peger det på, at der er behov for vejledning i at finde og anvende relevante, offentligt tilgængelige data i forbindelse med klimatilpasningsprojekter.

*"Når vi har haft et problem, har vi beskrevet det og fået en vvs-service til at se på det. Vi har forsøgt selv at finde ud af via **tegninger**, hvordan det ligger, hvordan vi påvirkes af ydre omstændigheder.*

***Hvor ledninger ligger inden for vores bebyggelse.** [NIRAS: Har det været kompliceret?] Ja, det har det faktisk. Det tager lang tid." (Interview #1)*

*"[Naboen], der har boet der et halvt år længere [end os], han har **billeder** fra da vores unger var 10-12 år. Hold da kæft, der var meget vand, der har altid været vand, hvis du forstår. Men vi har ikke målinger på, hvor meget **grundvandspejlet** er steget. Men det kom ikke så langt op til naboen dengang." (Interview #6)*

*En væsentlig ting, det er **grundvandets placering**. Hvor det er? Det har ikke været muligt at finde ud af. [...] Når man ser på en bebyggelse, så er det jo ikke dét, redegørelsen har taget udgangspunkt i. Det har været kommuner og større områder. For mig har det ikke været muligt at finde tal for vores bebyggelse." (Interview #1)*

1.5 Forbundne problematikker og komplicerede snitflader kræver dialog

Grundejerforeninger og vejlaug kan udpeges på et kort som geografisk afgrænsede områder med klare skel til tilstødende grundejerforeninger, kommunale områder mv. Men vandets veje respekterer ikke sådanne grænsedragninger, og en stor del af de barrierer, som foreningerne møder, handler netop om at forstå de forbundne problematikker og afklare snitflader og ansvarsfordeling i forhold til naboer, kommune, forsyning mv.

Det er en tværgående erkendelse i foreningerne, at gode løsninger forudsætter konstruktiv dialog med andre berørte aktører, herunder naboforeninger, kommune, forsyning mv. Hvis vandspejlet er højt, bliver man fx nødt til at komme af med vandet hurtigt frem for at lave opsamlinger, hvilket kan have stor betydning for andre grundejere/-foreninger, der ligger nedstrøms. Omvendt kan løsningen også indbefatte at grundejere/-foreninger, der ligger opstrøms skal tilbageholde vand, eller at kommunen og forsyningen opskalerer ledningsnettet til et højere sikringsniveau. Interviewpersonerne oplever, at sådanne forbundne problematikker gør vandudfordringerne komplicerede at forstå, og endnu sværere at se nogen umiddelbare løsninger på.

Samlet set peger det på, at der er behov for vejledning i forstå snitflader og ansvarsfordeling ved forbundne vandproblematikker samt inspiration til, hvordan der kan etableres en konstruktiv dialog med øvrige, involverede parter.

*"Vi sidder som **rosinen i pølseenden** [...] Den næste bebyggelse, der er udsat, det er os. Vi ligger næstlavest i forhold til det store [område], vi samler ind fra. [...] Vandstanden vil måske blive højere, det vil have en kæmpe impact ved os" (Interview #7).*

*"Vi har brug for at få italesat problemstillingen til de omkringliggende grundejere, [...] Det er jo de områder, der afvander ned igennem det her system her. Min forventning vil være, at vi kan ikke med ord overbevise en eller anden grundejerforening om at holde vand tilbage. Det er penge, det drejer sig om i den her sammenhæng. **Solidaritetsfølelsen er nok ret lav**, for det er ikke dem der har et problem. Det kræver et kommunalt tiltag." (Interview #7)*

*"Der er dagligdagsproblemerne med det vand, der står i fællesarealerne. Der kan forskellige tiltag løse det, og dér er vi usikre på, hvad der virker her. **Hvad har vi hjemmel til og mulighed for?** Der er vi ikke enige om løsningerne [...] Så er der **ekstremhændelserne**, den diskussion har vi slet ikke taget. [...] Hvornår skal man gøre noget, hvad er sandsynligheden for at det indtræffer? Den afvejning skal kommunen gøre." (interview #7)*

1.6 Foreningernes gode erfaringer

De interviewede foreninger har hver især gjort sig erfaringer med, hvad der virker godt i forbindelse med lokale klimatilpasningsprojekter. De tværgående af disse opsummeres herunder.

Nedsæt en arbejdsgruppe med forskellige kompetencer og erfaringer

Kortlæg hvilke kompetencer og ressourcer der er til rådighed. Afklar behov, mandat og ambitionsniveau for gruppen.

Sæt dialog i front

Både med medlemmer, kommune, forsyning og naboer. Find de rette kontaktpersoner og samarbejdspartnere og prioriter den gode dialog.

"Det er vigtigt at få alle med. Masser af inddragelse, debatmøder, information. Det er vigtigt at folk har ejerskab. Men det har taget lang tid. Det lykkedes ikke på et år eller to." (Interview #4)

Skab et solidt datagrundlag

Kortlæg hvad I ved, og hvad I selv kan finde ud af. Indsaml relevante data, herunder tegninger over bebyggelser og rørføring for kloaker og dræn, grundvandsmålinger mv. Indsaml desuden historiske erfaringer om vandets veje i området, berørte husstande mv.

"Vi har ligget inde med de originale tegninger over bebyggelsen, og så er det spørgsmålet om, at uddanne sig til at læse sådanne nogle tegninger. Det tager lidt tid." (Interview #1)

Byg videre på fællesskabet

Det er lettere at skabe gode beslutningsprocesser og få gode projekter og løsninger igennem, hvis foreningen i forvejen har gode erfaringer med fællesskabende aktiviteter.

"Det har været vigtigt for at vi kunne komme igennem med vejprojektet at vi har startet op med andre projekter først. Der er skabt en vilje og erfaring med at det er sjovt at samarbejde. Det gør, at man tager bedre imod et større og mere økonomisk tungt projekt." (Interview #4)

Brug de rette fagfolk på det rette tidspunkt

Foreningerne har erfaret, at det giver værdi at bruge kvalificerede fagfolk og rådgivere på de rigtige tidspunkter i processen. Det kræver ekspertviden at skabe legitimitet og tryghed omkring løsninger og investeringer. Der kan både være behov for teknisk og juridisk rådgivning samt bistand til processen. Erfaringerne viser dog også, at det kan være udfordrende at finde de rette rådgivere.

"Vi har ikke indtil nu haft voldsom succes med at prøve at søge ekstern rådgivning til det, udover leverandører. Men jeg vil alligevel anbefale at man forsøger at finde nogle dygtige rådgivere der kan sige, hvad er det rigtige at gøre, i forhold til sikring af kældre osv. (Interview #2)

Husk det tager tid og kræver en stor indsats

Vær realistiske ift. hvad det kræver af ressourcer og tid at finde og få en god løsning på plads.

*"Jeg synes man skal være klar over at **det tager tid**. Det nytter ikke at lave en tidsplan på et år eller sådan. Der er brug for tid til at få medlemmerne med på banen. Vi har holdt utroligt mange infomøder og dialogmøder og diskuteret skitser. For 10 år siden havde vi aldrig fået medhold til det." (Interview #5)*